

Leidende principes – deel 1 **Omgevingsvisie**

Water stuurt & water verbindt

waterschap
**Hollandse
Delta**

Concept

26 maart 2021

VERANTWOORDING

WATERSCHAP

waterschap Hollandse Delta
Handelsweg 100
2988 DC Ridderkerk

Postbus 4103
2980 GC Ridderkerk
t 088 974 33 00
f 088 974 30 01
i www.wshd.nl

AFDELING

Strategie en Beleid

AUTEUR/COÖRDINATIE

(titel, initialen, achternaam)
(e-mailadres)

REVIEWER

(titel, initialen, achternaam)

AKKOORDVERKLAARDER

(titel, initialen, achternaam teamleider)

OPDRACHTGEVER

(of naam afdeling)

VERSIE

26 maart 2021
Concept

1 Leidende principes

In voorliggend hoofdstuk beschrijven we de zes leidende principes die de basis van onze Omgevingsvisie vormen. Het zijn overtuigingen die aan ons handelen (hoe en wat) ten grondslag liggen en richting kunnen geven aan het dagelijks handelen. Ze helpen ons om het goede te doen. De leidende principes gelden voor ons gehele beheergebied en samen met onze partners brengen we (in de geest van de leidende principes) gebiedsperspectieven accenten aan. Voor ieder leidend principe geldt dat de uitvoering van onze kerntaken, behorende bij de thema's (waterveiligheid, voldoende water, schoon water en waterketen) uit ons Waterbeheerprogramma, nooit in de knel mag komen.

1. Bescherming en inrichting van onze Delta met een groen-blauwgrijze dooradering

Als gevolg van klimaatverandering neemt de waterproblematiek toe: meer perioden van droogte, zware neerslag, zeespiegelstijging en bodemdaling. Om deze uitdagingen het hoofd te bieden is het van belang om blauw, groen én grijs te hanteren als ordenend principe voor de ruimtelijke inrichting. Deze groen-blauwgrijze dooradering maakt ons landschap toekomstbestendig: veilig om te wonen, leven en werken én met de beschikking over voldoende en schoon water. Het is de economische drager van ons gebied en tegelijkertijd de ordenaar van het landschap. We zijn ons hiervan bewust en zijn dan ook een partner in de ruimtelijke inrichting: natuurlijk waar het kan, robuust waar het moet en slim waar het loont.

In beheer van het waterschap *(rechtmatige en presterende overheid)*

Met onze dijken, duinen, kades en keringen beschermen we ons gebied niet alleen tegen overstromingen (meerlaagse veiligheid 1) maar leggen we ook de basis voor de verdere ruimtelijke inrichting achter deze landschapselementen (meerlaagse veiligheid 2). Daarnaast zoeken we voor deze elementen meer en meer naar multifunctioneel gebruik. Zo zetten we bijvoorbeeld in op meer natuurlijke duinaangroei om ons gebied nog beter te beschermen en tegelijkertijd de biodiversiteit te stimuleren. Ook het erosiebestendig maken van dijken met bloem- en kruidenrijke vegetatie is een voorbeeld van multifunctioneel gebruik. We koppelen of versterken 'het groene karakter' aan onze wateren om hiermee adaptief in te spelen op de eventuele gevolgen van klimaatverandering.

Waterschap als adviseur *(responsieve overheid)*

Als waterschap vervullen we zowel in het stedelijke als in het landelijke gebied ook een adviserende functie. Op basis van onze kennis en ervaring adviseren we omgevingspartners bij de inrichting van een toekomstbestendige en groen-blauwgrijze inrichting van het landschap.

In co-creatie met anderen *(samenwerkende overheid)*

Als waterschap willen we graag met gemeenten en andere relevante partners meedenken over de ruimtelijke inrichting achter de dijken (laag 2). Om hier op een duurzame wijze invulling aan te geven is het van belang om bij de vaststelling van locaties of functies rekening te houden met eventuele overstromingsrisico's en de beschikbaarheid van water. Samen met andere terreinbeheerders dan het waterschap (o.a. agrariërs) verkennen we de mogelijkheden voor multifunctioneel en/of alternatief landgebruik (bijvoorbeeld voor waterberging of natuurontwikkeling) om hiermee de gevolgen van klimaatverandering te beheersen. Daarnaast zien we als waterschap klimaatbestendig bouwen als 'het nieuwe normaal'. Samen met gemeenten (maar ook: woningcoöperaties, projectontwikkelaars, etc.) willen we dan ook werken aan meer ruimte voor water en groen (en dus minder verhard oppervlak) en meer aandacht voor waterkwaliteit. Het versterken van het waterbewustzijn onder burgers is een laatste speerpunt waar we in co-creatie aan willen werken. Hiermee zorgen we ervoor dat ook burgers in hun handelen rekening houden met de kansen en bedreigingen van water.

2. Het maximaal schoonhouden, vasthouden en hoogwaardig inzetten van zoetwater en waarderen van brakwater

Zoetwater is van levensbelang voor het functioneren van mens en milieu. Het is tegenwoordig echter lang niet meer vanzelfsprekend dat we te allen tijde voldoende zoetwater tot onze beschikking hebben. Om die reden 'koesteren' we ons zoete water: grondwater, oppervlaktewater maar ook regenwater. We richten ons structureel op het maximaal schoonhouden, vasthouden en hoogwaardig inzetten hiervan. Tegelijkertijd sturen we aan op het minimaliseren van het watergebruik. Elke druppel telt! We zijn ons ervan bewust dat het schoon- en vasthouden van zoetwater in de toekomst niet altijd en overal meer mogelijk is.

Naast het 'koesteren' van ons zoete water, onderkennen we ook de bijzondere waarde en functies van onze brakke wateren en de zoet-zout overgangen in ons gebied. In samenwerking met onze water(keten)partners zullen we, afhankelijk van de lokale gebiedskenmerken, altijd toewerken naar een ideale balans tussen ons zoete en brakke water.

Met een blik richting de toekomst zullen we dan ook altijd afwegen of het verantwoord is om het (zoet)watersysteem in stand te houden.

In beheer van het waterschap (*rechtmatige en presterende overheid*)

Als waterschap zijn (en blijven) we verantwoordelijk voor het monitoren en handhaven van de waterkwaliteit van onze wateren: van groot tot klein. Hieraan werken we samen met onze gebiedspartners. Het terugdringen van bijvoorbeeld riool overstorten, nutriënten uitspoeling, microverontreinigingen en andere chemische stoffen (o.a. bestrijdingsmiddelen) is belangrijk. Tegelijkertijd biedt het treffen van maatregelen (bijvoorbeeld natuurlijkvriendelijke oevers of helofytenfilters) de kans om de waterkwaliteit te verbeteren maar ook de biodiversiteit en recreatieve waarde van water te stimuleren.

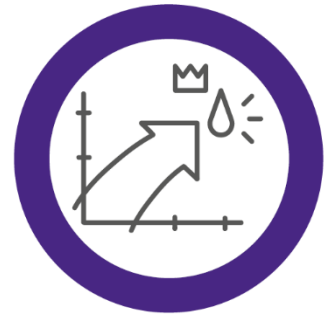
De beschikbaarheid van voldoende (zoet) water vormt een ander speerpunt. We willen onze wateren zoveel mogelijk behouden en klimaatbestendig maken. Dit betekent dat we wateren zullen verruimen of verdiepen om voldoende aanvoer van water te kunnen garanderen. Ook zullen we de waterinfrastructuur optimaliseren om zo voldoende water in te kunnen laten in poldergebieden en verzilting tegen te gaan. Hiermee richten we ons niet alleen op de aanvoer vanuit het hoofdwatersysteem, maar juist ook op de kleinschalige, innovatieve toepassingen voor wateraanvoer. Anderzijds vraagt dit ook om het realiseren van voldoende buffercapaciteit, voor natte én droge tijden. Zo kunnen we in bijvoorbeeld wadi's of infiltratievijvers de opvang van piekbuien realiseren.

Ons schone oppervlaktewater, maar voornamelijk grondwater, willen we zoveel mogelijk behouden én alleen inzetten daar waar dit écht noodzakelijk is. Bij iedere (nieuwe) onttrekking van oppervlaktewater, maar voornamelijk grondwater, zullen we de noodzakelijkheid dan ook kritisch beoordelen. Bij alle bestaande onttrekkingen sturen we aan op zuinig en efficiënt gebruik.

De brakke wateren en de zoet-zout overgangen die een belangrijke natuurwaarde kennen willen we zoveel mogelijk behouden of versterken. Tegelijkertijd hebben we in ons gebied ook te maken met brakke kwel, waar we 'tegen vechten' door ons watersysteem maximaal te spoelen. Dit is strijdig met 'het maximaal vasthouden van zoetwater' en we zullen dan ook altijd per gebied bekijken waar de prioriteit naar uitgaat: zoet waar het moet, zout waar het kan.

Waterschap als adviseur (*responsieve overheid*)

Als waterschap vervullen we, vanuit onze watercompetentie, ook een adviserende functie. We adviseren gemeenten en andere relevante partijen ten aanzien van thema's zoals: afkoppelen en infiltratie, peilbeheer (o.a. bij nieuw- en verbouw projecten), opkomende stoffen in water (o.a. geneesmiddelen) en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Dit doen we niet alleen vanuit onze kerntaken, maar we treden proactief naar buiten daar waar we met advies een bijdrage kunnen leveren aan een maatschappelijke opgave.

In co-creatie met anderen (*samenwerkende overheid*)

In co-creatie met andere (water)ketenpartners zetten we in op 'waterbewustzijn'. We motiveren anderen om zuinig om te gaan met het schaarse zoetwater en stimuleren hergebruik. Werkzaamheden in de ondergrond pakken we integraal op. Zo werken we samen met gemeenten bij bijvoorbeeld rioleringsvraagstukken. In co-creatie met onder andere gemeenten en agrariërs gaan we in gesprek over het huidige landgebruik en de vraag of dit ook op de lange termijn nog voldoende perspectief biedt. Blijven de huidige vormen van landgebruik, voornamelijk ingericht op de beschikbaarheid van zoetwater, behouden? En zo ja, wat betekent dit voor de watervraag en wie faciliteert dit? Of gaan we ons landgebruik aanpassen en benutten we ook de kansen die het brakke water biedt (bijvoorbeeld zilte landbouw)?

Opmerking: Bij dit leidende principe zullen we nog een koppeling maken met de gewenste rol van Waterschap Hollandse Delta ten aanzien van opkomende stoffen in water (o.a. geneesmiddelen).

3. Het inzetten op het sluiten van energie-, grondstoffen- en waterkringlopen

Dit doen we om ons primaire grondstoffenverbruik te reduceren en in 2050 (conform de doelstellingen van de Rijksoverheid) volledig circulair te zijn. We werken aan een toekomst waar afval en afvalwater niet meer bestaan. In tegendeel, wij creëren samen met partners waarde uit water voor nu en later.

Van oudsher zijn we bezig met het duurzaam beheren van de waterkringloop en juist op het gebied van circulariteit zijn we dan ook een van dé organisaties die het verschil kan maken. Op locaties die we zelf in eigendom hebben nemen we het initiatief, betrekken we partners en geven het goede voorbeeld om opgaven rondom circulariteit en energie het hoofd te bieden. Tegelijkertijd vervullen we een maximaal faciliterende rol bij initiatieven van derden. Hiermee stimuleren we ook anderen om het initiatief te nemen en het primair grondstoffenverbruik te reduceren.

In beheer van het waterschap (*rechtmatige en presterende overheid*)

We zetten onze assets en terreinen optimaal in voor het maximaal winnen en/of valoriseren van energie, grondstoffen en/of water. Daarnaast benutten we de biomassa die vrijkomt bij het onderhoud van onze watergangen, dijken en wegbermen: bijvoorbeeld vrijkomend maaisel als bron van energie (of veevoeder) en baggerspecie als grondstof voor onze dijken. De potentie die lokaal aanwezig is, willen we ook lokaal benutten. Naast het winnen en/of valoriseren van energie, grondstoffen en water nemen we ook de reductie van deze stromen (en indirect de uitstoot van broeikasgassen) mee in onze activiteiten en afwegingen. Als waterschap nemen we het initiatief op onze locaties, maar geven we de verantwoordelijkheid voor het daadwerkelijk sluiten van de kringloop (van grondstof winnen tot afzet bij de klant) hiervoor aan onze partners. Onze watertaken zijn (en blijven) leidend.

Waterschap als adviseur (*responsieve overheid*)

Bij initiatieven die we niet zelf of in co-creatie ontwikkelen, treden we op als adviseur. We benutten onze inhoudelijke waterkennis en nemen onze rol in als waterautoriteit om met initiatiefnemers mee te denken over de wijze waarop initiatieven op een dusdanige wijze ingepast kunnen worden zodat ze géén substantiële invloed hebben op één van onze kerntaken: waterveiligheid (bijvoorbeeld windmolens op dijken), waterkwaliteit (bijvoorbeeld warmtelozingen in oppervlaktewater) of waterkwantiteit (bijvoorbeeld turbines in oppervlaktewateren).

In co-creatie met anderen (*samenwerkende overheid*)

Als waterschap willen we in co-creatie met anderen toewerken naar het sluiten van kringlopen. Dit doen we door ruimte te verstrekken (bijvoorbeeld voor windmolens of zonnepanelen op of langs dijken) of door een potentiële bron (bijvoorbeeld oppervlaktewater als bron voor aquathermie) ter beschikking te stellen. We stimuleren initiatieven van derden dan ook maximaal maar nemen

hierbij onze wettelijke taken rondom waterveiligheid, waterkwaliteit, waterkwantiteit en zuiveren continu in acht. Met als uitgangspunt dat onze kerntaken niet in het geding komen.

Opmerking: decentraal of centraal initiatieven ontwikkelen (bijvoorbeeld zuiveren) is nog een onderdeel van discussie.

Opmerking: hier speelt de vraag in hoeverre we mogelijk een rol als innovator op ons willen nemen, dit staat nog ter discussie.

4. Het zoveel mogelijk meebewegen met natuurlijke processen staat centraal

Om tot een robuust en weerbaar watersysteem te komen, bewegen we zoveel mogelijk mee met het water. We beschouwen niet langer de afzonderlijke facetten van het systeem, maar zien het als één samenhangend geheel van rivieren, meren, oppervlaktewater en grondwater. Bij de inrichting van het watersysteem laten we ons zoveel mogelijk leiden door de natuurlijke ontwikkelingen. Met als uitgangspunt dat wat ecologisch niet verantwoord is uiteindelijk ook niet economisch verantwoord kan zijn. Waar het watersysteem nu voornamelijk is ingericht op het zo snel mogelijk afvoeren van overtollig water, werken we juist toe naar een natuurlijk peilbeheer: 'meegaand met het weer'. Water krijgt zowel binnen- als buitendijks de ruimte om zijn weg te gaan, stroomt naar de plekken waar het moet en functies volgen het peil. We verschuiven bij de inrichting van een 'harde' naar een 'zachte' overgang van land naar water: meer ruimte voor natuurlijke oevers en flauwe taluds. Daar waar nodig maken we het systeem nog weerbaarder. In samenwerking met de natuur beschermen we ons eilandenrijk en creëren we een fijnmazig watersysteem waarmee we de waterbalans in ons gebied op orde houden.

In beheer van het waterschap *(rechtmatige en presterende overheid)*

We zitten, voornamelijk in het landelijke gebied, zelf aan het stuur voor een klimaat robuust watersysteem. Dit watersysteem willen we optimaliseren door ons beheer en onderhoud van de hoofdwatgangen aan te passen om een zo natuurlijk mogelijk systeem te ontwikkelen. Hierbij richten we ons op het stimuleren van de verbinding tussen en land en water. Bij de inrichting van het gebied laten we functies het peil volgen. We redeneren vanuit de natuurlijke situatie ter plaatse en beseffen dat er grenzen zijn aan de 'maakbaarheid' van ons landschap. In plaats van te vechten tegen het water, gaan we juist meebewegen met het water.

Waterschap als adviseur *(responsieve overheid)*

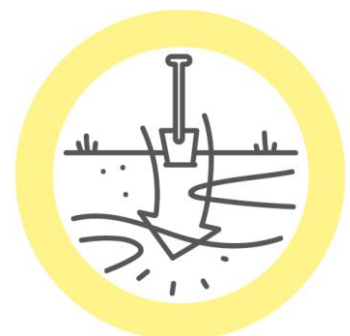
De gemeenten zijn voornamelijk in het stedelijk gebied verantwoordelijk voor de inrichting van een klimaat robuust watersysteem. Als waterschap adviseren we gemeenten hierin. Al in de beginfase van processen denken we mee met gemeenten en adviseren we hoe er binnen een project moet worden omgegaan met de waterbelangen.

In co-creatie met anderen *(samenwerkende overheid)*

Een zo natuurlijk mogelijk systeem willen we juist ook in co-creatie met de eigenaren van reguliere wateren ((overheids)organisaties en particulieren) creëren. Samen met hen werken we dan ook aan het optimaliseren van beheer en onderhoud om dit doel te bereiken.

5. Duurzaam bodembeheer om toekomstige opgaves te lijf te gaan

We willen dat ons beheergebied, ook in de verre toekomst, nog steeds gekarakteriseerd wordt als Vruchtbare Delta. De bodem speelt hierin een cruciale rol. Een 'gezonde' bodem is belangrijk voor het vasthouden van

water en tegelijkertijd het voorkomen van wateroverlast (door infiltratie). De bodem heeft als het ware een sponswerking. Tegelijkertijd minimaliseren we de uitspoeling van stoffen met een 'gezonde' bodem en kunnen we eventuele bodemdaling (en indirect de uitstoot van broeikasgassen) beperken. Dit doen we door de inzet van groen te maximaliseren. Hiermee verbeteren we niet alleen de bodemstructuur maar werken we parallel ook aan biodiversiteitsopgaven.

In beheer van het waterschap (*rechtmatige en presterende overheid*)

Als waterschap zijn we zelf verantwoordelijk voor het bodembeheer van onze watergangen. Door periodiek te baggeren beperken we eventuele wateroverlast en houden we de waterkwaliteit in stand of we verbeteren deze. Met adequaat peilbeheer richten we ons, met name in de veenweidegebieden, op het beperken van bodemdaling (en indirect de uitstoot van broeikasgassen zoals methaan).

Waterschap als adviseur (*responsieve overheid*)

Het waterschap heeft ook een adviserende functie aangaande duurzaam bodembeheer. In landelijk gebied ligt het initiatief hiervoor voornamelijk bij de agrarische sector. In het stedelijk gebied ligt het initiatief voornamelijk bij gemeenten.

In co-creatie met anderen (*samenwerkende overheid*)

In co-creatie met gemeenten werkt het waterschap, voornamelijk in stedelijk gebied, aan duurzaam bodembeheer. Met een 'gezonde' bodem kunnen we tot optimale grondwaterstanden komen, voorkomen (of beperken) we eventuele nadelige gevolgen zoals bodemdaling en hoeven we minder 'kunstgrepen' te treffen in watergangen.

6. Water, sturend in en beeldbepalend voor ons landschap

Van meanderende kreken en blauwe aders door de stad tot aan langgerekte dijken, meegroeierende duinen en zandpoorten aan zee. Één ding is duidelijk: water vormt en draagt ons landschap. Samen met de landbouw bepaalt water het aanzien en de kwaliteit van het landschap. Dat geeft een grote verantwoordelijkheid en daar zijn we ons van bewust. We zetten dan ook in op het behouden en waar mogelijk versterken van de landschappelijke waarde die ons areaal kent: het geheel van ecologische en cultuurhistorische elementen.

In beheer van het waterschap (*rechtmatige en presterende overheid*)

We schenken meer en meer aandacht aan de ecologische elementen in ons gebied. Zo versterken we bijvoorbeeld de waarde van onze wuivende rietkragen langs de oevers óf geven we de natuur de kans zich te ontwikkelen door het toelaten van getijdenstromen (ook zoutwater). Hiermee verrijken we niet alleen ons landschap, maar stimuleren we tegelijkertijd de biodiversiteit. Vanwege de verwevenheid van ons werkgebied met de watersnoodramp van 1953 kennen we als geen ander het belang van veilige dijken en goed waterbeheer. Het is onderdeel van onze cultuurhistorie en het komt via diverse cultuurhistorische elementen tot uiting in ons landschap. Juist deze elementen (denk aan dijken, kreken, sluisjes, watermolens, etc.) spreken meer dan voorheen in ons landschap.

Waterschap als adviseur (*responsieve overheid*)

Als waterschap hebben we zowel op (cultuur)historisch vlak als op natuurlijk vlak veel kennis. Deze kennis delen we graag met onze omgevingspartners zodat dit ook tot uiting komt in ons gebied. Het waterschap adviseert, de omgevingspartners realiseren.

In co-creatie met anderen (*samenwerkende overheid*)

We kijken samen met onze partners waar 'gezamenlijke winst' te behalen is om de

Als we de recreatieve waarde van het gebied kunnen versterken én dit kunnen koppelen aan één van onze kerntaken dan geven we hier invulling aan. Een mooi voorbeeld is de realisatie van recreatieve vissteigers: het heeft een recreatieve functie én zorgt ervoor dat de taluds van onze watergangen in stand blijven.

landschappelijke waarde te versterken. We beseffen dat onze assets hier een belangrijke rol in kunnen spelen, mits de uitvoering van onze kerntaken hiermee niet in het geding komt. Ook sluiten we graag aan bij initiatieven van andere partijen of nemen zelf het initiatief tot samenwerken.

2 Gebiedsperspectieven invulling

Opmerking: Dit hoofdstuk zullen we nog gaan aanscherpen met input vanuit interne en externe organisatie(s) zodat dit hoofdstuk meer toegespitst wordt op 2050.

Opmerking: Dit hoofdstuk zullen we nog voorzien van kaart- en beeldmateriaal.

De Zuid-Hollandse eilanden

Met onze Zuid-Hollandse eilanden bevinden we ons als waterschap in een unieke positie. Werkzaam zijn in een delta met een vruchtbare bodem is prachtig maar tegelijkertijd ook risicovol. In voorliggende paragraaf geven we op hoofdlijnen onze visie op de inrichting van onze eilanden voor 2050 met een doorkijk naar 2100. In de hierop volgende paragrafen zullen we specifieke ingaan op de inrichting van de individuele eilanden.

Typisch voor onze eilanden zijn en blijven onze dijken en duinen. Waar mogelijk proberen we onze eilanden op een natuurlijke wijze te versterken, bijvoorbeeld door het concept van 'meegroeierende duinen'. Daarnaast blijven we als waterschap zichtbaar in het landschap als grote terreinbeheerder, maar willen we nog beeldbepalender zijn. Niet alleen met onze dijken en duinen maar ook met onze wegen, bermen en boomlinten. Hiermee maken we van de individuele eilanden één geheel! Ook de historische elementen van onze eilanden, waaronder typische krekensstructuren, laten we sterk terugkomen. Tegelijkertijd zien we nieuwe landschapselementen opkomen. Met name door de energietransitie is de aanwezigheid van bijvoorbeeld zonneparken of wind- en getijdenmolens het nieuwe normaal.

Het buitengebied blijft hoofdzakelijk gekenmerkt door het agrarisch grondgebruik. Afhankelijk van het eiland zien we hier grote clusters van zelfvoorzienende landbouwbedrijven ofwel (familie)bedrijven gericht op kringlooplandbouw. De agrarische gebieden stellen zich ten dienste van de stedelijke gebieden en zijn hét voorbeeld als het gaat om duurzaam bodemgebruik.

Daarnaast zien we op de eilanden meer ruimte ontstaan voor blauw én groen al dan niet in combinatie met natuur, recreatie en/of landbouw. Zo zien we (zoet)waterbergingen op allerlei schaalgroottes terugkomen in het landschap. Van grootschalige buffers in combinatie met natuur tot kleinschalige buffers bij particuliere grondeigenaren. De waterkringloop is gesloten op de schaal die hiervoor nodig is. Hergebruik van effluent is normaal, in het landelijk gebied voornamelijk als irrigatiewater maar in het stedelijk gebied reikt het zelfs tot drinkwater. Maar we bewegen ook mee met de natuur. We zetten niet meer alles op alles om het water 'zoet' te houden. Als gevolg hiervan ontstaan natuurgebieden met brakwater (Zuiderdiep) maar ook landbouw beweegt mee en schakelt op plekken over op zilte teelten. Bij de inrichting van het groen streven we er naar om de belangrijkste kwaliteiten van gebieden te behouden en waar mogelijk te versterken. We denken hierbij bijvoorbeeld aan natuurvriendelijke oevers, het vergroten van de biodiversiteit op onze dijken of simpelweg het vergroten van het groen areaal door de aanplant van bomen.

Opmerking: In de visies per eiland zullen we de bijzondere gebieden en icoonsoorten nog een plek geven.

- **Bijzondere gebieden**

Visboulevard Voorns kanaal, Oudeland van Strijen/veenweide/sloten (wie verzint een mooie slogan?), Beleef de Binnenbedijkte Maas, Waalboezem...Bernisse...

- **Icoonsoorten**

Paling terug in de polder (icoon voor vismigratie) en Visotter in de vijver (icoon voor een goede waterkwaliteit)

Goeree-Overflakkee

Tot het midden van de 18de eeuw waren Goeree en Overflakkee twee aparte eilanden. Sinds de aanleg van de Statendam was er sprake van één eiland: Goeree-Overflakkee. Het eiland wordt gekenmerkt door zijn eenvoud: agrarisch landschap met hierin verspreid de verschillende dorpskernen en aan de randen van het eiland diverse Natura2000 gebieden.

Ook in 2100 heeft het borgen van de veiligheid op dit eiland de hoogste prioriteit. Het waterschap is én blijft de beschermer van het gebied. De dijken blijven en worden (waar nodig) versterkt en verhoogt. Ook de duinen blijven belangrijk om ons tegen het water te beschermen. Op een natuurlijke wijze willen we onze duinen hoger en breder maken. Bijvoorbeeld door het benutten van de wind, die het zand vanaf het strand verderop de duinen inblaast (voorbeeld Springertduinen in kader nog toevoegen). Daar waar de veiligheid niet in het geding komt, leveren we met onze dijken en duinen ook een bijdrage aan de biodiversiteit. Tot slot borgen we de veiligheid op het eiland door de grijze dooradering van het gebied te verbeteren: iedereen kan het gebied snel in en uit.

Om de waterhuishouding richting de toekomst nog beter op orde te brengen benutten we de elementen van vroeger. De oude kreken komen weer tot uiting in het landschap en doen dienst als waterberging. Hiermee krijgen we niet alleen een meer natuurlijkere indeling van het gebied maar ook een betere kwaliteit van de leefomgeving, een levendige leefomgeving en een betere waterkwaliteit. Onze zoetwatervoorraad vergroten we door van het Haringvliet een zoetwaterbekken te maken, maar ook natuurgebieden of voormalige agrarische gronden worden ingericht als zoetwaterbergingen. De waarde van brakwater laten we onder andere tot uiting komen in het Zuiderdiep, waar we een binnendijks brak natuurgebied met getijde ontwikkelen. Ook realiseren we waar mogelijk zoet-zout overgangen in het gebied. Deze overgangen zijn van groot belang voor trekvisserij als paling en stekelbaars. De energiekringloop van het eiland is in 2100 gesloten. Dit wordt gekarakteriseerd door wind- en getijdenmolens, maar ook het gebruik van waterstof heeft doorgang gevonden (met name in de landbouw).

Het eiland wordt gedomineerd door grote clusters van zelfvoorzienende landbouwbedrijven. Deze bedrijven maken gebruik van onderwater drainage waarmee exact gereguleerd kan worden hoeveel water het land in en uit gaat. Deze 'waterboeren' zijn hét voorbeeld als het gaat om duurzaam bodembeheer. Ook met onze RWZI's voorzien we de landbouwbedrijven van zoetwater. Hiermee krijgen we als waterschap automatisch meer ruimte om ook de waterkwaliteit en hieraan gekoppelde flora en fauna verder te ontwikkelen. Enkele landbouwbedrijven zien inmiddels ook meer mogelijkheden voor brakke teelt. Het mag op bepaalde plekken gerust zouter worden. Voor recreatie zien we weinig nieuwe initiatieven op het eiland. Het eiland is letterlijk vol. Wel zien we dat de eerder gesloten Natura2000 parken weer worden opengesteld voor publiek.

Hoeksche Waard

Het eiland de Hoeksche Waard is grotendeels gevormd door de Sint-Elisabethsvloed (1421). Het landschap kenmerkt zich door de typische krekensstructuur, dijken met karakteristieke bommenrijen en de bijbehorende lintbebouwing. Het landschap is open en biedt weidse uitzichten over de polders en wegstructuren, maar wordt tegelijkertijd gekenmerkt door haar kleinschaligheid en het veelal agrarische landgebruik.

Ook richting 2100 zal de Hoeksche Waard gekenmerkt blijven door kleinschaligheid: percelen omringd met bommenrijen en struiken. Het is én blijft een landelijk gebied met veelal agrarische (familie)bedrijven die zich bezighouden met kringlooplandbouw. Onze 'natuurboeren' die niet alleen bijdragen aan de natuur, maar ook aan het duurzaam bodembeheer van het eiland. Een bodem waarin we het water nog beter vast kunnen houden. De watergangen in het gebied zijn verbreed. Ofwel door ons, ofwel door de natuur.

Als we richting de stad trekken dan zien we dat stadsnatuur een belangrijke functie vervult. Daar zal ook het waterschap een rol in spelen, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van effluent. Voor het veiligstellen van de voedselvoorziening worden partnerships aangegaan met de 'natuurboeren'.

Verspreid over het eiland zien we cultuurhistorische elementen terugkomen met een koppeling richting communicatie en educatie. Ook dat is van waarde voor de bewoners en bezoekers van ons eiland.

Voorne-Putten

Voorne-Putten is een eiland met een grote diversiteit. Elementen als duinen, kwelders en kreken zijn typisch voor het eiland en dit willen we graag zo houden ondanks de groeiende verstedelijking van het eiland.

Bij Voorne-Putten zien we eenzelfde trend als bij de Hoeksche Waard. Het eiland is én blijft een landelijk gebied met veelal agrarische (familie)bedrijven die zich bezighouden met kringlooptlandbouw. Het eiland stelt zich op ten dienste van het stedelijk gebied. Niet alleen voor het veiligstellen van de voedselvoorziening maar juist ook voor het vergroten van de leefbaarheid. Als waterschap faciliteren wij de 'groene longen' van de regio. Dit betekent dat we op de terreinen die we als waterschap in bezit hebben meer ruimte creëren voor groenblauwe landschapselementen. Bijvoorbeeld het herstellen van historische kreken.

Opmerking: In deze visie nog aangeven wat we met het stukje veenweidegebied (Oudeland van Strijen en stukken op Putten) gaan doen i.v.m. de bodemdaling in dat gebied.

Eiland van Dordrecht

Dordrecht is 900 jaar geleden ontstaan op een doorwaadbare plaats in de rivier. Het eiland bestaat grofweg uit twee delen: de oude stad en de landschappelijke omgeving. De oude stad ligt laag, hierdoor is waterveiligheid van het grootste belang. Tegelijkertijd zien we dat er in dit gebied veel gebouwd wordt (en gaat worden). De landschappelijke omgeving wordt hoofdzakelijk gekenmerkt door agrarische grondgebruik. Een landbouwgebied met velen polders.

Over 80 jaar is Dordrecht een doorlaatbare plaats. Dordrecht is de nieuwe naam. Dordrecht wordt hét voorbeeld van hoe je eerst afhankelijk was van het water en er vervolgens gebruik van maakt. De huizen staan (voor zover dat nog niet is gebeurd) allemaal op palen. De onderliggende kelders zijn opengemaakt en met elkaar verbonden. Water krijgt alle ruimte. Wateroverlast behoort tot het verleden. De oude rivier de Thure en de Dubbel zijn weer in ere hersteld net als andere historische kreken en watergangen. De vijvers en kanalen zijn hier allemaal op aangesloten. Schoon zoetwater is op die manier altijd gewaarborgd. Aan het 'blauwe netwerk' van ons water koppelen we ook een 'groen netwerk'. Hiermee vergroten we de leefbaarheid van het eiland en geven een impuls aan de biodiversiteit. In de stad wordt voedsel verbouwd. Inwoners verbouwen voedsel in drijvende kassen maar er staan ook vruchtbomen in de stad. Het afvalwater zuiveren we in de oude havens door middel van natuurlijke processen en zetten we in voor de drinkwatervoorziening. De reststoffen uit dit proces worden benut als voedingsstoffen voor de teelt van ons voedsel. Vervoer vindt alleen nog maar plaats via rivieren, kanalen en vaarwegen in de stad. Onze straten en wegen maken hiervoor plaats. Alles in de stad gebeurt elektrisch. We wekken energie op door gebruik te maken van de hoogteverschillen van het eiland.

IJsselmonde

Het eiland van IJsselmonde staat nu maar zeker ook in de toekomst voor een groenblauwe uitdaging. Vooral in het stedelijke gebied speelt de wateropgave. Als het gaat om waterberging en ruimte voor de rivier vormt de Crezéepolder een mooi voorbeeld. Daarnaast bevindt het eiland zich 'onder de rook van' Rotterdam en hierdoor moet er ook ruimte komen voor recreatie. Als waterschap knokken we voor extensieve recreatie (om beetje rust op eiland te houden). Verder kent het eiland prachtige oude dijken en spaarzame groene elementen. Dit is van grote waarde voor het eiland en moeten we koesteren en waar mogelijk uitbreiden. Bijvoorbeeld met de aanplant van bomen langs wegen.

3 Meer weten...

Opmerking: de volgende elementen hier nog invoegen:

- *Op welke manier worden omgevingspartners betrokken / kunnen zij in gesprek komen met waterschap Hollandse Delta? Gebiedsheemraadschap van waterschap Hollandse Delta.*
- *Hoe geeft het waterschap vervolg aan de totstandkoming van de 'definitieve' Omgevingsvisie en de periodieke herziening van de Omgevingsvisie. Wat zijn de vervolgstappen?*
- *Wat gaat het waterschap zelf nog doen op basis van deze visie? Bijvoorbeeld: voorstel tot organisatieverandering of doorvertaling naar strategie voor de komende 5-10 jaar (wat betekent dit voor onze dagelijkse keuzes?).*